

Постійні комісії ради: від формального органу до дієвого інструменту місцевого самоврядування

У складній архітектурі місцевого самоврядування постійні комісії ради є тими несучими конструкціями, на яких тримається якість, легітимність та ефективність представницького органу. Саме вони є інтелектуальним та підготовчим ядром будь-якої ради, простором, де початкові політичні ідеї проходять фахову експертизу, де інтегрується думка експертів та громадськості, і де закладається фундамент для зважених та обґрунтованих рішень, що ухвалюються на сесії. Подібно до парламентських комітетів на національному рівні, постійні комісії місцевих рад покликані виконувати роль головного фільтра, аналітичного центру та контрольного механізму, що забезпечує професіоналізм та глибину в роботі депутатського корпусу.

Проте в українських реаліях спостерігається критичний розрив між величезним потенціалом, закладеним у правовий статус комісій, та їхньою здебільшого формальною, недостатньо забезпеченою ресурсами та політично маргіналізованою роллю. Часто густо їхня діяльність зводиться до формального погодження проєктів рішень, підготовлених виконавчими органами, без глибокого аналізу та фахової дискусії. Це перетворює потужний інструмент демократії на бюрократичну ланку, що лише імітує колегіальність та народовладдя.

Метою цієї статті є проведення всебічного аналізу причин такого стану речей та, що найголовніше, надання конкретного, дієвого рішення у вигляді розробленого **Примірного положення про постійні комісії**. Цей документ покликаний стати дорожньою картою для місцевих рад, яка дозволить трансформувати комісії з пасивних додатків до виконавчої влади на проактивні, прозорі та ефективні інструменти демократичного врядування, здатні відповідати на складні виклики сьогодення.

Розділ 1. Правовий статус та функціональне призначення постійних комісій

1.1. Законодавче ядро: Аналіз статті 47 Закону "Про місцеве самоврядування в Україні"

Основою правового статусу постійних комісій є стаття 47 Закону

України "Про місцеве самоврядування в Україні". Детальний аналіз її положень дозволяє визначити ключові елементи їхньої конструкції.

Визначення та статус. Комісії визначаються як **органи ради**, що підкреслює їхню нерозривну єдність із представницьким органом громади. Вони не є самостійними суб'єктами, а діють як його спеціалізовані підрозділи. Ключовими характеристиками їхнього статусу є підзвітність та відповідальність виключно перед радою, яка їх утворила. Це означає, що комісії звітують про свою роботу раді і можуть бути нею реорганізовані чи розформовані.

Формування та склад. Постійні комісії формуються радою виключно з **числа її депутатів** на строк повноважень ради. До їх складу входять голова та члени комісії. Закон встановлює чіткі обмеження: до складу комісій не можуть бути обрані сільський, селищний, міський голова, секретар ради, а також голови районних та обласних рад та їхні заступники. Це обмеження є важливою гарантією незалежності комісій від виконавчої гілки влади на місцевому рівні та керівництва самої ради, що дозволяє їм здійснювати неупереджений контроль.

Ключовий мандат. Закон визначає подвійний мандат комісій:

1. **Підготовча функція:** вивчення, попередній розгляд і підготовка питань, які належать до відання ради.
2. **Контрольна функція:** здійснення контролю за виконанням рішень ради та її виконавчого комітету.

Ці дві функції є взаємопов'язаними і визначають основну місію комісій – забезпечити, щоб рішення, які ухвалює рада, були не лише добре підготовленими, але й ефективно виконувалися.

Аналіз законодавства та практики його застосування виявляє певний парадокс. З одного боку, закон надає комісіям достатньо широкий спектр повноважень: вони можуть розглядати проекти бюджету та програм, аналізувати діяльність підзвітних органів, вимагати необхідні документи та матеріали. На папері їхній інструментарій виглядає потужно. З іншого боку, закон є лише рамковим документом. Він визначає,

що комісії можуть робити, але не деталізує, як саме вони мають це робити в умовах сучасних вимог до прозорості, залучення громадян та цифрової трансформації.

Багато місцевих рад, як свідчить аналіз їхніх положень про комісії, просто копіюють норми закону у свої локальні акти. Це свідчить про поширену культуру правового формалізму, коли рада обмежується виконанням мінімальних вимог закону, не намагаючись творчо підійти до інституційного дизайну та створити справді дієві механізми. Як наслідок, виникає ситуація, коли правова база є достатньою для формального існування комісій, але недостатньою для забезпечення їхньої реальної ефективності без ухвалення якісного, деталізованого місцевого положення, яке б операціоналізувало надані законом повноваження. Закон дає двигун, але саме місцева рада має збудувати решту автомобіля – трансмісію, систему управління та безпеки.

1.2. Багатовимірність функцій: Детальний розгляд повноважень

Діяльність постійних комісій є багатовимірною і виходить далеко за межі простого "обговорення питань". Науковий аналіз дозволяє виділити кілька ключових, взаємопов'язаних функцій, які в сукупності визначають їхню роль.

- **Організаційно-підготовча функція.** Це основна і найбільш видима функція. Комісія виступає як первинний "фільтр" та "розробник" проєктів рішень, що виносяться на сесію. Вона попередньо розглядає проєкти програм соціально-економічного розвитку, місцевого бюджету, звіти про їх виконання, питання землекористування, управління комунальним майном тощо. Мета цієї функції – забезпечити, щоб на пленарне засідання виносились лише якісно опрацьовані, юридично вивірені та економічно обґрунтовані проєкти рішень.
- **Контрольна функція.** Комісія діє як "очі та вуха" ради, здійснюючи нагляд за тим, як виконавчі органи та комунальні підприємства виконують раніше ухвалені рішення ради. Це надзвичайно важлива функція для забезпечення принципу підзвітності влади. Важливо розуміти правову тонкість, на яку вказують експерти: комісії не можуть безпосередньо втручатися в операційну діяльність виконавчих органів, оскільки це порушувало б принцип розподілу влад. Їхній контроль спрямований не на

управління виконкомом, а на перевірку кінцевих результатів – чи виконано рішення ради належним чином і в повному обсязі.

- **Номінаційна функція.** Ця функція реалізується, коли комісії попередньо розглядають кандидатури осіб, які пропонуються для обрання, затвердження чи погодження радою (наприклад, члени виконкому, керівники комунальних підприємств). Комісія виступає в ролі кадрового фільтра, надаючи раді свій висновок щодо професійних та особистих якостей кандидатів. Це важливий запобіжник від необґрунтованих та політично вмотивованих кадрових рішень.
- **Експертно-аналітична функція.** Кожна комісія, маючи певну галузеву спеціалізацію (бюджет, освіта, охорона здоров'я, екологія), з часом накопичує унікальний досвід та знання. Це дозволяє їй діяти як експертний центр, що аналізує стан справ у відповідній галузі, виявляє проблеми та пропонує раді стратегічні рішення. Комісія може за власною ініціативою вивчати певну проблему (наприклад, стан міського сміттєзвалища) та готувати для ради доповідь із конкретними рекомендаціями.

1.3. Системні виклики та причини неефективності

Незважаючи на потужний правовий та функціональний потенціал, постійні комісії часто не виконують свою місію. Причини цього є системними і взаємопов'язаними.

- **Процедурні слабкості.** У багатьох комісіях відсутня культура колегіальної, проблемно-орієнтованої роботи. Засідання часто перетворюються на монолог голови комісії або формальне голосування без глибокого обговорення. Ефективна робота вимагає відкритого обміну думками, де кожен член комісії бере повноцінну участь у прийнятті рішень.
- **Ресурсні обмеження.** Комісії, як правило, не мають власного апарату, аналітичної чи юридичної підтримки. Депутати, які працюють на громадських засадах, змушені покладатися на власні ресурси та час, що суттєво обмежує їхню здатність глибоко аналізувати складні питання, такі як проєкт бюджету чи комплексна програма розвитку.
- **Правові та регуляторні прогалини.** Як зазначалося вище, відсутність детального, якісного місцевого Положення про постійні комісії призводить до того, що їхня робота регулюється "за звичаєм" або в

"ручному режимі". Це створює простір для маніпуляцій та робить процедури непрозорими.

- **Відсутність підзвітності.** Хоча комісії юридично підзвітні раді, на практиці механізми цієї підзвітності часто не працюють. Звіти комісій, якщо й заслуховуються, то мають формальний характер і не тягнуть за собою жодних наслідків для комісій, які працюють неефективно.
- **Політична інструменталізація.** У політизованому середовищі місцевих рад комісії можуть використовуватися не для фахової роботи, а для вирішення політичних завдань: блокування ініціатив опонентів, "протягування" потрібних рішень без належного обговорення або просто імітації бурхливої діяльності.

Ці фактори створюють своєрідне "замкнене коло неефективності". Комісія, яка не має достатньо ресурсів та працює за слабкими процедурними правилами, видає на-гора низькоякісні, поверхневі висновки та рекомендації. Спостерігаючи такий результат, керівництво ради та депутатський корпус починають ставитися до комісії як до нерелевантного органу і ухвалюють ключові рішення в інших форматах – на погоджувальних радах голів фракцій, у кабінеті міського голови тощо. Відчуваючи свою маргінальність та бачачи, що їхня робота ігнорується, депутати-члени комісії втрачають мотивацію до активної участі. Ця пасивність ще більше знижує якість роботи комісії, що, у свою чергу, посилює уявлення про її непотрібність. Розірвати це коло можна лише шляхом одночасного втручання: надання радам якісного регуляторного інструменту (як-от запропоноване Примірне положення) та формування політичної волі для його реального впровадження.

Розділ 2. Модернізація діяльності комісій: Впровадження найкращих практик

Трансформація постійних комісій на дієві інструменти врядування вимагає комплексного підходу, що базується на трьох стовпах: радикальна прозорість, глибоке залучення громадськості та експертів, а також безкомпромісне дотримання етичних стандартів.

Ера прозорості: Забезпечення відкритості та підзвітності

Новітні зміни до законодавства, зокрема Закон №3590-IX,

встановлюють нові, підвищені стандарти відкритості для органів місцевого самоврядування, які безпосередньо стосуються і роботи постійних комісій.

- **Обов'язкова відеофіксація та оприлюднення.** Ключовою новелою є вимога обов'язкової відеофіксації всіх засідань постійних комісій та оприлюднення цих відеозаписів. Після завершення воєнного стану також набуде чинності вимога щодо онлайн-трансляції засідань. Це революційний крок, який робить роботу комісій максимально відкритою для громадського контролю.

- **"Трискладовий тест" для інформації з обмеженим доступом.** Розуміючи, що під час засідань може розглядатися чутлива інформація (особливо в умовах воєнного стану), законодавство передбачає механізм обмеження доступу. Однак таке обмеження не може бути довільним. Експерти роз'яснюють, що рада повинна застосовувати так званий "трискладовий тест":

1. Обмеження має відповідати законній меті (наприклад, національна безпека, захист персональних даних).
2. Розголошення інформації має загрожувати істотною шкодою цим інтересам.
3. Шкода від оприлюднення має переважати суспільний інтерес в отриманні цієї інформації.

Лише за умови дотримання всіх трьох критеріїв частина відеозапису чи документа може бути прихована від загального доступу.

- **Проактивне оприлюднення інформації.** Прозорість – це не лише відео. Це також своєчасне оприлюднення проєктів порядку денного засідань комісій, проєктів рішень з усіма додатками, а також протоколів засідань. Громадяни та зацікавлені сторони повинні мати можливість ознайомитися з документами заздалегідь, щоб сформулювати свою позицію.

Для систематизації цих вимог кожна рада може використовувати простий чек-лист.

Чек-лист для забезпечення прозорості та залучення громадськості

Захід	Стандарт	Джерело (Закон / Найкраща практика)	Статус впровадження (для самооцінки ради)
Оприлюднення проєкту порядку денного засідання комісії	Не пізніше ніж за 1-3 робочі дні до засідання.	Закон №3590-IX, Регламент ради	☐ Виконується ☐ Частково ☐ Не виконується
Обов'язкова відеофіксація засідання комісії	Кожне засідання, повний запис.	Закон №3590-IX	☐ Виконується ☐ Частково ☐ Не виконується
Оприлюднення відеозапису засідання	Не пізніше наступного дня після засідання. Зберігання не менше 5 років.	Закон №3590-IX	☐ Виконується ☐ Частково ☐ Не виконується
Оприлюднення протоколу засідання	У встановлений регламентом термін (рекомендовано – до 10 днів).	Регламент ради	☐ Виконується ☐ Частково ☐ Не виконується
Оприлюднення висновків та рекомендацій комісії	Одночасно з протоколом або як додаток до нього.	ст. 47 ЗУ "Про МС"	☐ Виконується ☐ Частково ☐ Не виконується
Проведення публічних слухань/консультацій з ключових питань (бюджет, стратегія)	Щонайменше раз на рік або за потребою.	Найкраща практика (Рада Європи)	☐ Виконується ☐ Частково ☐ Не виконується
Можливість для громадян виступити на засіданні комісії	Чітка, прописана в положенні процедура (наприклад, попередній запис).	Найкраща практика	☐ Виконується ☐ Частково ☐ Не виконується

2.2. Сила синергії: Механізми залучення громадськості та експертів

Прозорість створює умови для наступного, ще більш важливого кроку – активного залучення зовнішніх знань та думок у роботу комісій. Комісії мають стати головним "інтерфейсом" для взаємодії ради з громадою та експертним середовищем.

Закон прямо передбачає право комісії створювати підготовчі комісії та робочі групи із залученням представників громадськості, вчених і спеціалістів. Це положення, яке часто залишається на папері, необхідно перетворити на дієвий механізм.

Міжнародний досвід дає багато прикладів для наслідування. У містах США слухання комісій транслюються онлайн, а громадяни активно беруть участь у дискусіях. У муніципалітетах Німеччини до складу комісій з питань міського планування чи соціального захисту, окрім депутатів, часто входять незалежні експерти з дорадчим або навіть вирішальним голосом. У Швеції робота комісій базується на пошуку консенсусу із залученням усіх зацікавлених сторін.

Перехід від пасивної прозорості до активного залучення є фундаментальною зміною філософії роботи. Публікація відеозаписів – це пасивна підзвітність, яка дозволяє громадськості *бачити*, що відбувається. Створення робочих груп за участі громадян – це активна співпраця, яка дозволяє громадськості *впливати* на те, що відбувається. Найбільш ефективні органи місцевого самоврядування у світі поєднують обидва підходи. Прозорість породжує довіру, а довіра є необхідною умовою для плідної та конструктивної участі громадян. Тому сучасна комісія має бути не просто "скляним будинком", за яким можна спостерігати, а "відкритою майстернею", де можна спільно працювати.

Практичні механізми залучення, які мають бути закріплені в Положенні про комісії, включають:

- **Публічні слухання та консультації:** Організація структурованих обговорень з ключових питань, що стосуються всієї громади (проект бюджету, генеральний план міста, стратегія розвитку).
- **Дорадчі та робочі групи:** Створення на постійній або тимчасовій основі підрозділів при комісії, до складу яких на формальній основі входять зовнішні фахівці, представники громадських організацій, бізнес-асоціацій.
- **Відкритий доступ до засідань:** Гарантування права громадян не лише бути присутніми на засіданнях, а й (за визначеною процедурою) виступати та подавати свої пропозиції.

2.3. Етичний імператив: Алгоритм врегулювання конфлікту інтересів

Однією з найскладніших та найважливіших проблем у діяльності місцевих рад є конфлікт інтересів. Депутати місцевих рад перебувають в особливій групі ризику, оскільки, на відміну від народних депутатів, вони здійснюють свої повноваження на громадських засадах і не поривають зі своєю основною професійною чи підприємницькою діяльністю. Це створює ситуації, коли їхній приватний інтерес (як власника бізнесу, працівника певної установи чи члена родини) може суперечити їхньому публічному обов'язку діяти в інтересах усієї громади.

Законодавство про запобігання корупції та про місцеве самоврядування встановлює чіткі вимоги щодо врегулювання таких ситуацій. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) надало детальні методичні рекомендації, які необхідно перетворити на простий і зрозумілий для кожного депутата алгоритм дій.

Ключовий механізм врегулювання конфлікту інтересів для депутата під час засідання колегіального органу (ради або комісії) визначений у статті 59-1 Закону "Про місцеве самоврядування в Україні". Він полягає у двох обов'язкових діях:

1. **Публічно повідомити** про наявність реального чи потенційного конфлікту інтересів.
2. **Не брати участі** у розгляді, підготовці та прийнятті рішення з відповідного питання.

Повідомлення має бути зроблене **до початку розгляду** питання по суті та обов'язково занесене до протоколу засідання.

Існує єдиний виняток: якщо неучасть депутата у голосуванні призведе до втрати повноважності органу (тобто не буде кворуму), такий депутат може взяти участь у голосуванні. Однак це можливо лише за умови, що він все одно публічно оголосив про конфлікт інтересів, і цей факт також зафіксовано у протоколі.

Для уникнення помилок та правових наслідків кожен депутат повинен керуватися чітким протоколом. Дотримання цього алгоритму є не просто питанням етики, а прямою вимогою антикорупційного законодавства. Належне врегулювання конфлікту інтересів захищає як самого депутата від звинувачень у корупції, так і легітимність рішень, ухвалених радою.

Частина II: Примірне положення про постійні комісії місцевої ради (з коментарями експерта)

ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ
про постійні комісії _____ ради
Затверджено
Рішенням _____ ради
від " ____ " _____ 20__ року № _____

Розділ I. Загальні положення

Стаття 1. Статус та правова основа діяльності постійних комісій

1.1. Постійні комісії _____ ради (далі – постійні комісії) є органами ради, що обираються з числа її депутатів для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання, та для здійснення контролю за виконанням рішень ради та її виконавчого комітету.¹

1.2. Постійні комісії у своїй діяльності керуються Конституцією України, Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні", Законом України "Про статус депутатів місцевих рад", іншими законами України, Регламентом ради, цим Положенням та іншими рішеннями ради.⁴

1.3. Діяльність постійних комісій ґрунтується на принципах законності, колегіальності, гласності, відкритості, підзвітності та відповідальності перед радою, а також вільного обговорення і вирішення питань.¹³

Експертний коментар: Цей розділ закладає фундаментальні основи. Важливо не просто переписати норми закону, а чітко зафіксувати, що саме це Положення є ключовим операційним документом для комісій. Включення принципів (колегіальність, гласність) задає стандарт роботи, на який можна посилалися при вирішенні процедурних суперечок.

Стаття 2. Порядок формування та склад постійних комісій

2.1. Постійні комісії обираються радою на строк її повноважень у складі голови і членів комісії. Заступник голови та секретар комісії обираються на першому засіданні відповідної комісії з числа її членів.

2.2. Перелік, функціональна спрямованість та персональний склад постійних комісій визначаються рішенням ради.

2.3. До складу постійних комісій не можуть бути обрані сільський/селищний/міський голова та секретар ради.

2.4. Депутат ради може входити до складу лише однієї постійної комісії. Кожен депутат зобов'язаний брати участь у роботі однієї з постійних комісій.

2.5. Депутати працюють у постійних комісіях на громадських засадах.

2.6. Діяльність постійних комісій координує секретар ради.

Експертний коментар: Практика обрання заступника та секретаря самою комісією (а не всією радою) є більш демократичною та сприяє кращій організації внутрішньої роботи. Обов'язок кожного депутата працювати в комісії підвищує загальну залученість та відповідальність депутатського корпусу.

Розділ II. Повноваження та напрями діяльності

Стаття 3. Основні повноваження постійних комісій

3.1. Постійні комісії за дорученням ради або за власною ініціативою:

- a) попередньо розглядають проекти програм соціально-економічного і культурного розвитку, місцевого бюджету, звіти про виконання програм і бюджету;
- b) вивчають і готують питання про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва, інші питання, які вносяться на розгляд ради;
- c) розробляють проекти рішень ради та готують висновки з цих питань, виступають на сесіях ради з доповідями і співповідями;
- d) попередньо розглядають кандидатури осіб, які пропонуються для обрання, затвердження, призначення або погодження відповідною радою, готують висновки з цих питань;
- e) вивчають діяльність підзвітних і підконтрольних раді та виконавчому комітету органів, а також з питань, віднесених до відання ради,

підприємств, установ та організацій комунальної власності територіальної громади¹;

f) здійснюють контроль за виконанням рішень ради та її виконавчого комітету.

Стаття 4. Право на отримання інформації

4.1. Постійні комісії у питаннях, які належать до їх відання, та в порядку, визначеному законом, мають право отримувати від керівників виконавчих органів ради, підприємств, установ, організацій комунальної власності та їх посадових осіб необхідні матеріали і документи.

4.2. На вимогу комісії керівники та посадові особи, зазначені в п. 4.1, зобов'язані прибути на засідання комісії для надання пояснень та інформації з питань, що розглядаються.

Експертний коментар: Цей розділ є серцем повноважень комісії. Важливо чітко розмежувати контрольну функцію: комісія контролює виконання рішень ради, а не втручається в операційну діяльність виконкому. Це дозволяє уникнути конфліктів та дотриматися принципу розподілу повноважень. Право вимагати документи та присутність посадовців є ключовим інструментом, і його потрібно активно використовувати.

Розділ III. Організація роботи комісії

Стаття 5. Керівництво комісією

5.1. Роботу постійної комісії організовує її голова.

5.2. Голова постійної комісії:

- a) скликає і веде засідання комісії;
- b) формує проєкт порядку денного засідання;
- c) дає доручення членам комісії;
- d) представляє комісію у відносинах з іншими органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями, а також громадянами;
- e) організовує роботу з реалізації висновків і рекомендацій комісії;
 - у разі відсутності голови комісії або неможливості ним виконувати

свої повноваження, його функції здійснює заступник голови, а в разі відсутності заступника – секретар комісії.

- у разі відсутності голови комісії або неможливості ним виконувати свої повноваження, його функції здійснює заступник голови, а в разі відсутності заступника – секретар комісії.

f) підписує висновки, рекомендації та протоколи засідань комісії.

5.3. Секретар комісії:

- a) забезпечує ведення протоколу засідання;
- b) спільно з головою забезпечує підготовку матеріалів до засідання;
- c) веде діловодство комісії та контролює своєчасне оприлюднення документів відповідно до Розділу IV цього Положення;
- d) підписує протоколи засідань комісії разом з головуючим.

Стаття 6. Засідання комісії

6.1. Основною формою роботи комісії є засідання. Засідання скликаються головою комісії в міру необхідності, але не рідше одного разу на місяць.

6.2. Засідання є повноважним, якщо в ньому бере участь більше половини депутатів від загального складу комісії.

6.3. Засідання комісії проводяться відкрито і гласно. У випадках, передбачених законодавством про доступ до публічної інформації, комісія може ухвалити рішення про проведення закритого засідання (або його частини).

6.4. Засідання комісії можуть проводитися в режимі відеоконференції (дистанційне засідання) відповідно до порядку, встановленого Регламентом ради.

6.5. Порядок денний, проекти рішень та інші матеріали надаються членам комісії не пізніше ніж за 3 робочі дні до засідання.

6.6. Рішення, висновки та рекомендації комісії приймаються більшістю голосів від загального складу комісії. За пропозицією не менш як третини членів комісії може проводитись поіменне голосування.

6.7. Хід засідання комісії фіксується у протоколі, який підписується головуючим на засіданні та секретарем комісії.

Експертний коментар: Чіткі процедури – запорука порядку та ефективності. Важливо встановити мінімальну періодичність засідань (не рідше разу на місяць), щоб уникнути простою. Роль секретаря є критично важливою для забезпечення документообігу та прозорості, тому його функції варто деталізувати. Можливість дистанційних засідань є вимогою часу, особливо в умовах воєнного стану.

Розділ IV. Прозорість, відкритість та взаємодія з громадськістю

Стаття 7. Інформаційна відкритість

7.1. Всі засідання постійних комісій підлягають обов'язковій відеофіксації. Відеозапис засідання оприлюднюється на офіційному веб-сайті ради не пізніше наступного робочого дня після проведення засідання та зберігається у вільному доступі не менше п'яти років.

7.2. Після завершення режиму воєнного стану засідання постійних комісій транслюються на офіційному веб-сайті ради в режимі реального часу.

7.3. На офіційному веб-сайті ради завчасно, але не пізніше ніж за 3 робочі дні до дня засідання, оприлюднюється проєкт порядку денного засідання комісії.

7.4. Протоколи засідань комісії разом з прийнятими висновками та рекомендаціями є відкритими документами та оприлюднюються на офіційному веб-сайті ради у 10-денний термін з дня проведення засідання.

Стаття 8. Участь громадськості та експертів

8.1. Громадяни, представники засобів масової інформації, громадських організацій мають право бути присутніми на відкритих засіданнях комісії.

8.2. Особи, які бажають виступити на засіданні комісії з питання порядку денного, повинні подати відповідну заявку на ім'я голови комісії не пізніше ніж за 1 робочий день до засідання. Головуючий надає слово для виступу в межах регламенту, визначеного комісією.

8.3. Для вивчення питань, розробки проєктів рішень рада, постійна комісія може створювати підготовчі комісії і робочі групи із залученням на

добровільній основі представників громадськості, вчених, незалежних експертів та спеціалістів.

8.4. Комісія має право організовувати та проводити громадські слухання, круглі столи та публічні консультації з питань, що належать до її відання, зокрема щодо проєктів місцевого бюджету, стратегічних документів та важливих інфраструктурних проєктів.

Експертний коментар: Це найбільш інноваційний та важливий розділ, який перетворює комісію з закритого клубу на відкриту платформу. Жорсткі вимоги щодо відеофіксації та оприлюднення документів є не просто бажанням, а вимогою закону. Чітка процедура для виступу громадян та формалізація механізму створення робочих груп із залученням експертів дозволяють залучити колективний інтелект громади до процесу ухвалення рішень, що суттєво підвищує їхню якість.

Розділ V. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Стаття 9. Порядок дій депутата у разі виникнення конфлікту інтересів

9.1. Депутат – член комісії зобов'язаний вживати заходів щодо недопущення виникнення реального чи потенційного конфлікту інтересів.

9.2. У разі виникнення у депутата – члена комісії реального чи потенційного конфлікту інтересів під час розгляду питання на засіданні комісії, він зобов'язаний до початку розгляду цього питання публічно повідомити про це, пояснивши суть приватного інтересу.

9.3. Заява депутата про конфлікт інтересів обов'язково заноситься до протоколу засідання комісії.

9.4. Після оголошення про конфлікт інтересів депутат – член комісії не бере участі в обговоренні та голосуванні з відповідного питання.

9.5. Якщо неучасть депутата, який заявив про конфлікт інтересів, призведе до втрати повноважності комісії (відсутності кворуму), цей депутат бере участь у голосуванні, за умови, що його заява про конфлікт інтересів занесена до протоколу. Про цей факт головуєчий повідомляє окремо перед голосуванням.

Експертний коментар: Цей розділ є прямою імплементацією вимог антикорупційного законодавства та рекомендацій НАЗК. Його наявність у Положенні є обов'язковою. Чіткий, покроковий алгоритм не залишає простору для двозначних тлумачень і захищає як депутатів, так і рішення комісії від можливих правових оскаржень.

Розділ VI. Висновки та рекомендації комісії

Стаття 10. Підготовка та статус висновків і рекомендацій

10.1. За результатами вивчення і розгляду питань постійні комісії готують висновки і рекомендації.

10.2. Висновок комісії щодо проєкту рішення, винесеного на розгляд ради, повинен містити одну з таких рекомендацій:

- a) рекомендувати до ухвалення в запропонованій редакції;
- b) рекомендувати до ухвалення із запропонованими комісією змінами та доповненнями;
- c) направити на доопрацювання суб'єкту подання;
- d) відхилити.

10.3. Рекомендації постійних комісій підлягають обов'язковому розгляду органами, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, яким вони адресовані. Про результати розгляду і вжиті заходи повинно бути повідомлено комісіям у встановлений ними строк, але не пізніше одного місяця.

Експертний коментар: Структурування висновків робить позицію комісії чіткою та зрозумілою для всієї ради. Найважливішим елементом є механізм "зворотного зв'язку" (п. 10.3). Без обов'язку адресатів звітувати про розгляд рекомендацій контрольна функція комісії стає беззубою. Встановлення конкретного терміну для відповіді робить цей механізм дієвим.

Розділ VII. Звітність та відповідальність

Стаття 11. Звітування постійної комісії

11.1. Постійні комісії є підзвітними раді та відповідальними перед нею.

11.2. Кожна постійна комісія не рідше одного разу на рік, не пізніше 1 березня

року, наступного за звітним, звітує про свою роботу на пленарному засіданні ради.

11.3. Звіт постійної комісії повинен містити інформацію про:

- a) кількість проведених засідань;
- b) перелік основних питань, розглянутих комісією;
- c) кількість та зміст наданих висновків і рекомендацій;
- d) результати здійснення контрольних функцій та реагування на рекомендації комісії;
- e) заходи, вжиті для залучення громадськості та експертів;
- f) узагальнені проблеми та пропозиції щодо вдосконалення роботи ради та її виконавчих органів у профільній сфері.

11.4. Звіт комісії завчасно оприлюднюється на офіційному веб-сайті ради.

Експертний коментар: Регулярна публічна звітність є наріжним каменем підзвітності. Це не формальність, а інструмент для самої ради, щоб оцінити ефективність своїх органів. Чітка структура звіту дозволяє порівнювати роботу різних комісій та виявляти як найкращі практики, так і системні проблеми.

Розділ VIII. Прикінцеві положення

Стаття 12. Порядок затвердження та внесення змін

12.1. Це Положення та зміни до нього затверджуються рішенням ради, що приймається більшістю депутатів від загального складу ради.

12.2. Це Положення набирає чинності з дня його офіційного оприлюднення.

Заключні висновки

Постійні комісії місцевих рад в Україні стоять на порозі фундаментальної трансформації. Законодавчі зміни останніх років, що посилили вимоги до прозорості, створюють унікальне вікно можливостей для перетворення цих органів з формальних структур на реальні центри аналізу, контролю та громадського діалогу.

Як показує проведений аналіз, ефективність комісій не є автоматичною. Вона не гарантується лише нормами закону, а вимагає свідомих зусиль з боку

самої місцевої ради щодо побудови дієвої інституційної архітектури. Ключовими елементами цієї архітектури є радикальна прозорість, щоденна практика залучення експертів та громадян, а також непохитне дотримання антикорупційних стандартів.

Запропоноване Примірне положення про постійні комісії є комплексним інструментом, що втілює ці принципи. Воно не лише систематизує законодавчі вимоги, а й інтегрує найкращі вітчизняні та міжнародні практики, надаючи місцевим радам готову дорожню карту для модернізації. Його ухвалення та, що більш важливо, сумлінне виконання, здатне розірвати "замкнене коло неефективності" та вивести роботу депутатського корпусу на якісно новий рівень.

Проте варто пам'ятати, що будь-який, навіть найдосконаліший, нормативний акт є лише інструментом. Його успіх цілковито залежить від політичної волі та зміни культури всередині місцевих рад – переходу від формалізму та політичних ігрищ до справжньої колегіальної роботи, орієнтованої на служіння інтересам громади. Прийняття цього Положення може стати першим кроком на цьому шляху.

Цей матеріал створено за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в рамках реалізації проєкту «Стійкість та розвиток - методичні рекомендації для територіальної громади», що здійснюється ГО «Інститут громадянського суспільства». Зміст цього матеріалу представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».